

You have downloaded a document from
RE-BUŚ
repository of the University of Silesia in Katowice

Title: Czcimy dzisiaj Badaczkę o wielu talentach i przymiotach

Author: Ewa Jaskółowa

Citation style: Jaskółowa Ewa. (2018). Czcimy dzisiaj Badaczkę o wielu talentach i przymiotach. W: A. Guzy, D. Krzyżyk, M. Ochwat, M. Wójcik-Dudek (red.), "W krajobraz literacko-kulturowy i językowy wpisane... : księga jubileuszowa dedykowana Profesor Bernadecie Niesporek-Szamburskiej w czterdziestolecie pracy naukowej i dydaktycznej" (S. 9-13). Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.

Uznanie autorstwa - Na tych samych warunkach - Licencja ta pozwala na kopiowanie, zmienianie, rozprowadzanie, przedstawianie i wykonywanie utworu tak długo, jak tylko na utwory zależne będzie udzielana taka sama licencja.

Czczymy dzisiaj Badaczkę o wielu talentach i przymiotach

Badaczka, Naukowiec, Nauczyciel akademicki – to określenia najpełniej oddające zawodowy status Profesor Bernadety Niesporek-Szamburskiej. Należy Ona do grona badaczy niebywale wnikliwych, systematycznych, konsekwentnych i niezwykle pracowitych, co potwierdza wykaz Jej publikacji naukowych i popularnonaukowych oraz podręczników do nauki języka polskiego jako obcego. O klasie naukowca świadczy zawsze dorobek, a ten w przypadku Profesor Niesporek-Szamburskiej jest po prostu imponujący. W centrum Jej prac badawczych znajduje się dziecko jako twórca i użytkownik języka, jako odbiorca tekstu mówionego oraz pisanego, a także jako uczeń nabywający kompetencje w zakresie języka polskiego. Pani Profesor (Beni, mojej serdecznej Koleżance z Katedry) przyświeca idea badań „z dzieckiem pośrodku”. Środek ten wyznaczają dwie książki pokazujące badania wyobrażeń dziecięcych w zakresie pór roku, tradycji kulturowych i stereotypu czarownicy.

Świat widziany oczami dziecka opisują psycholodzy i pedagodzy, próbują utrwalać go pisarze oraz interpretować literaturoznawcy, ale to, co robi Profesor Niesporek-Szamburska, ma wymiar wyjątkowy. Pokazuje Ona bowiem mechanizmy narodzin tego świata w języku, którym posługują się dzieci. Książka pt. *Językowy obraz pór roku i tradycji kulturowych w twórczości dzieci* (Katowice 2004) jest doskonałym studium zastosowania lingwistyki kognitywnej do opisu dziecięcych wyobrażeń Świętego Mikołaja, sposobu postrzegania wycinków rzeczywistości związanych z przemiennością pór roku oraz ze świętami Bożego Narodzenia. Językoznawczej metodologii opisu towarzyszy erudycyjny kontekst kulturowy. Głębokie studia nad legendą i tradycją związanymi ze Świętym Mikołajem streszczone zostały na kilku ledwie stronach książ-

ki, ale ja słyszałam o niuansach obrazowania tego Świętego, o różnicach w obchodzeniu jego święta i drodze, jaką przebył z kultury wschodniej do zachodniej, ilekroć razem odwiedzałyśmy miejsca, gdzie otaczano go kultem. Barwne opowieści o Mikołaju snuła Benia w Sofii, we Florencji, w Bari i w wielu jeszcze innych miastach Europy, gdy tylko znalazłyśmy się w zabytkowych kościołach, gdzie wśród malowideł i ołtarzy moja Koleżanka odkrywała postaci Świętego Mikołaja.

Pani Profesor, „oddając” w swojej książce głos dzieciom, pokazuje sposoby typizowania i stereotypizowania tego bohatera w ich wyobrażeniach. Zebrany materiał z dziecięcych wierszy, listów do Świętego Mikołaja oraz wypowiedzi obrazuje stopień przyległości tych wyobrażeń do wzorców wywiedzionych z opowieści i zachowań dorosłych.

Druga książka Bernadety Niesporek-Szamburskiej: *Stereotyp czarownicy i jego modyfikowanie. Na przykładzie tekstów dla dzieci i wypowiedzi dziecięcych* (Katowice 2013) stała się w krótkim czasie bestsellerem. Zarówno badacze literatury dla dzieci, jak i nauczyciele oraz rodzice dosłownie rozchwytywali tę publikację. Jestem szczęśliwą posiadaczką jednego egzemplarza z autografem Autorki i po lekturze wiem, w czym tkwi ogromny jej sukces. Książka stanowi przykład doskonałego połączenia erudycji kulturowej z wiedzą i metodologią badań językoznawczych. Badaczka pokazuje najpierw kulturowy wzorzec czarownicy i jego odzworowanie w literaturze (niekoniecznie tylko dla dzieci), by następnie skupić uwagę na sposobach wartościowania i konceptualizacji tej postaci w utworach przeznaczonych dla dziecięcego odbiorcy. Przechodzi zatem od kulturowego wzorca, wnikając w etymologię słowa *czarownica* i pochodnych *wieźma* czy *baba-jaga*, przez sposób językowego obrazowania w literaturze dla dzieci, aż do omówienia konsekwencji wynikających z budowania przekazów przez dorosłych. Książka stanowi próbę odpowiedzi na pytanie, co z tego obrazu przejmuje dziecko, jak werbalizuje swoje wyobrażenia oraz jak tę werbalizację ilustruje za pomocą własnych rysunków. Publikacja jest więc doskonałym studium, które – dzięki odwołaniu do badań empirycznych – pokazuje, skąd i w jaki sposób dzieci czerpią wyobrażenia o czarownicy, a także jak przyjmują oraz modyfikują stereotyp tej postaci. Dziecko zatem jako „nabywające” językowe kompetencje ciągle pozostaje w centrum zainteresowań naukowych Pani Profesor. Zrodziły się one w sposób niezwykle naturalny, z przyjemności obserwowania własnego syna, ze sposobu uczenia się i nabywania przez niego języka. Wielokrotnie w prywatnych, przyjacielskich rozmowach właśnie o takiej genezie pracy badawczej Jubilatki słyszałam. Naukowe fascynacje socjolingwistyką, do której przekonał Benię Jej Mistrz i Nauczyciel Profesor Władysław Lubaś, połączone z kognity-

wizmem poprowadziły Profesor Niesporek-Szamburską do utworów dla dzieci i tekstów przez nie tworzonych. Na tym polu badawczym osiągnęła Ona poziom wręcz mistrzowski. Dochodziła do niego, prowadząc badania nad językiem uczniów, pokazując uwarunkowania towarzyszące nabywaniu języka ogólnego w środowiskach gwarowych, tłumacząc metody nauczania języka polskiego.

W całej rozległej twórczości naukowej Profesor Niesporek-Szamburskiej można wyodrębnić kilka obszarów, które z sobą współistnieją. Trudno orzec, który z nich jest priorytetowy. Jeden z najwcześniej widocznych, w artykułach publikowanych od przełomu lat siedemdziesiątych i osiemdziesiątych ubiegłego wieku, to obszar związany z badaniami języka dzieci i młodzieży. Stały się one empiryczną podstawą do przedstawiania metodycznych rozwiązań, prowadzących z jednej strony do doskonalenia języka uczniów, a z drugiej – do zainteresowania ich językiem jako zjawiskiem czy problemem. Niebagatelną rolę odgrywa w tych badaniach świadomość dwujęzyczności dzieci pochodzących ze śląskich rodzin. Środowisko gwarowe, często pierwsze w doświadczeniu językowym dziecka na Śląsku, Badaczka opisuje wnikliwie i pokazuje jako ważne w świadomym nabywaniu języka ogólnego. W pracach na ten temat widoczna jest troska o budowanie świadomości bilingwizmu u dzieci, które z tych środowisk pochodzą. „Inność” językową takich uczniów w klasie uznaje Profesor Niesporek-Szamburska za wartość, z której powinni skorzystać nie tylko nauczyciele, ale także uczniowie bez umiejętności gwarowych. Sporą grupę prac opublikowanych przez Jubilatkę stanowią teksty pokazujące przemiany w nauczaniu języka polskiego, w traktowaniu go jako narzędzia komunikacji. Jednocześnie w swoich artykułach podkreśla, że kształcenie językowe jest ważnym (czy wręcz najważniejszym) elementem przygotowania uczniów do odbioru tekstów literackich. W ten sposób propaguje funkcjonalne i operatywne nauczanie języka oraz budowanie jego świadomości.

Pamiętam, jak przed wielu laty, gdy właśnie takie myślenie o nauczaniu języka stanowiło wyjątek, odważyła się (wówczas jeszcze pani doktor) zaproponować lekcję o przepisie kulinarnym jako jednej z form wypowiedzi pisemnej. Dało się wówczas słyszeć wiele głosów krytyki ze strony konserwatywnie nastawionych dydaktyków języka polskiego. Była rozgoryczona, ale dziś widać, że to Ona miała rację, bo Jej propozycje, rozwiązania dydaktyczne mają szansę zainteresować uczniów. To przyjemność uczenia się, także języka i gramatyki, daje gwarancję sukcesu ucznia i nauczyciela. O tym w wielu swych publikacjach pisze Bernadeta Niesporek-Szamburska. I w tych Jej pracach widać wyraźnie, że stawia Ona ucznia/dziecko pośrodku swoich rozważań.

Wiele tekstów opublikowanych przez Jubilatkę w językach polskim i angielskim dotyczy literatury dla dzieci. Ogląda ją i komentuje Badaczka z perspektywy językoznawczej w kontekście dydaktyki polonistycznej. Wokół swoich zainteresowań potrafiła skupić wielu badaczy z całej Polski, czego świadectwem są publikacje zbierające artykuły na temat twórczości dla dzieci i literatury dziecięcej, których jest Bernadeta Niesporek-Szamburska współredaktorką. Są to między innymi: *Dziecko – język – tekst* (Katowice 2010); *Nowe opisanie świata. Literatura i sztuka dla dzieci w kręgach oddziaływań* (Katowice 2013); *Wyczytać świat – międzykulturowość w literaturze dla dzieci i młodzieży* (Katowice 2014).

Ścisłe powiązany z poprzednimi jest kolejny obszar zainteresowań Profesor Niesporek-Szamburskiej – najogólniej można go nazwać glotto-dydaktyką. Nauczanie języka polskiego jako obcego to fascynacja, która ujawniła się najpełniej około 2004 roku, gdy pracowałyśmy wspólnie nad realizacją międzynarodowego grantu pokazującego ideę uczenia się i nauczania kilku języków należących do tej samej grupy. W naszym wypadku były to języki słowiańskie. W czasie spotkań w kręgu badaczy czeskich, słowackich, słoweńskich i bułgarskich, dyskusji oraz realizacji projektu Benia z wielką inwencją i pomysłowością komponowała schematy do scenek konwersacyjnych, a także objaśniała ich metodyczne podstawy. Nie wiem, czy na pewno można tak powiedzieć, ale pozwolę sobie na postawienie tezy, że praca przy unijnym projekcie ujawniła i rozwinęła takie Jej umiejętności, które w konsekwencji doprowadziły do napisania i wydania jednego z najciekawszych podręczników dla dzieci do nauki języka polskiego jako obcego. *Bawimy się w polski* to tytuł współredagowanego przez Nią podręcznika, który miał już trzy wydania i znany jest dzieciom oraz nauczycielom na obu półkulach. Cieszy się nieustannym powodzeniem, a Autorki (Bernadeta Niesporek-Szamburska i Aleksandra Achtelik) pokazywały metody pracy z tym podręcznikiem między innymi w Anglii, Irlandii, Stanach Zjednoczonych i w Kanadzie.

Nieprzeciętne umiejętności nauczycielskie, radość uczenia i łatwość zaskarbiania sympatii uczniów miałam okazję obserwować w czasie rozlicznych Beni i moich wyjazdów w ramach programu Erasmus. Obserwowałam Jej zajęcia ze studentami we Florencji, w Bari i Stambule, widziałam spotkania i słuchałam dyskusji z nauczycielami pod Londynem, brałam udział z dowcipem prowadzonych warsztatach językowych w Bukareszcie, Sofii i Bratysławie, obserwowałam w Rio de Janeiro oraz Kurytybie nieprawdopodobne osiągnięcia na zajęciach ze studentami, których potrafiła „uaktywnić” językowo w trakcie zaledwie kilku spotkań. Śmiało mogę powiedzieć, że Profesor Bernadeta Niesporek-Szamburska jest mistrzynią nauczania języka polskiego. Robi to z wiel-

ką swobodą, bawi się ze studentami i nic dziwnego, że zyskuje ich wielką sympatię.

Sylwetka naukowa Badaczki łączy się z sylwetką humanistki, nauczycielki, otwartej i przyjaźnie do ludzi nastawionej wychowawczynie młodych pokoleń polonistów oraz nauczycieli akademickich. Od kilku bowiem lat jest Profesor Niesporek-Szamburska wykładowczynią przygotowującą w ramach przedmiotu dydaktyka szkoły wyższej doktorantów różnych kierunków studiów do pełnienia funkcji nauczycieli akademickich. Pracę tę traktuje bardzo odpowiedzialnie, wychodząc z założenia, że sposób przygotowania dydaktycznego młodych naukowców będzie rzutował na ich relacje z kolejnymi rocznikami studentów i na efektywność nauczania.

Trudno na kilku stronach wstępnej prezentacji powiedzieć wszystko o niezwykłej Badaczce, której poświęcona jest pamiątkowa księga. Ten miły obyczaj akademicki dedykowania prac osobie o wybitnych zasługach naukowych i dydaktycznych wiąże się z następstwem pokoleń – młodzi pracownicy naukowo-dydaktyczni nierzadko honorują w ten sposób swych Mistrzów.

Beniu Droga, Szanowna Pani Profesor, stajesz w miejscu naszych Mistrzów, ponieważ sama stałaś się Mistrzynią wielu młodych polonistów, którzy opuścili mury Uniwersytetu Śląskiego z tytułem magistra i ze stopniem doktora. A ja podpisuję się pod tym tekstem z sympatią i przyjaźnią, podziwem i wielką serdecznością w nadziei, że pomysł naszych młodszych koleżanek z Katedry Dydaktyki Języka i Literatury Polskiej, by ofiarować Ci te teksty napisane z okazji Jubileuszu czterdziestu lat pracy naukowej i dydaktycznej, sprawi Ci po prostu radość.

Ewa Jaskółowa